

„KINNITAN.“
Tallinnas, 22. okt. 1923 a.
nr. 24843.

Haridusminister
A. VEIDERMAN.
Kooliosakonna juhataja
G. OLLIK.

Haridusministeeriumi
väljaanne.

4868

ENSV Vabariigi
Õpetajate Täitevkomitee

Usuõpetuse õpekava algkoolidele.

1 klass, 2 tundi nädalas.

Laste oma jutustused rõõmsatest ja kurbadest päevadest nende elus. Laste jutustused lugudest, kus nad ise rõõmu või kurbuse põhjuseks. Lapselikud seletused oma tundmustest, südame-tunnistusest, soovidest ja igatsustest rõõmu ning kurbuse puhul. Abi, tõe ja troosti otsimine vanematelt, teistelt inimestelt, Jumalalt. Laste eale vastavad kõnelemised ja jutustused, mis Jumalale juhivad, teda kujutavad, kui kõige vägevamat kaitsjat ning ülespidajat, kõige armulisemat isa ja kõige õiglasemat kohtumõistjat. Näit. „Jumala silm“ (C. R. Jakobson, Kooli lugemise raamat, I jagu); „Kus Jumal elab“ (E. Peterson, Eesti kooli lugemise raamat); „Palutud müür“ (E. M. Jakobson, Laste sõber) ja teised.

Ühenduses eelmisega mõned palved (hommiku-, õhtu- ja söögipalve, Meie Isa), mõned läbirääkimisi kokkuvõtavad salmid Piiblist ja rahvasuust.

Jõulu paiku jõululood: Jeesuse sündimine, targad hommikumaaalt, põgenemine Egiptuse maale, 12-aastane Jeesus templis. Mõned kerge-mad lood Jeesusest kui aitajast ja lastesõbrast: Naini noormees, Jairuse tütar, 10 pidalitõbist, Jeesus õnnistab lapsi. Jeesus kui õpetaja: tähendamise-sõnad ära kadunud pojast, halastajast Saamaria mehest, ära kadunud lambast.

Jutustused kõlbliselt väärtuslistest tegudest, milles avaldub armastus laste ja vanemate vahel, teiste inimeste ja looduse vastu, ligemise aitamine, omakste ja rahva saatuse eest hoolitsemine, tõearmastus. Näit. „Ema armastus“ (J. Turgenjevi järele A. Saal. M. Kampmann, Kooli lugemise raamat, II jagu. 1907 a.), „Lapse armastus“, „Vashington nooremehena“ (E. Peterson, E. kooli lugemise raamat.), „Kui Liisi emale arve kirjutas...“ (Laste Rõõm 1922 a., nr. 1), „Leevikene“ (M. Kampmann, Kooli lugem. raamat. I jagu), „Merel“ (E. Peterson, Eesti laste uus aabits), „Omal põllul“, „Vashington lapsena“ (E. Peterson, E. kooli lugem. r.), valitud kohad Edm. de Amicis'i „Õpilase päevaraamatust“ jne.

Neli-viis usulise põhilaadiga laulu, sõnad ja viis, ühenduses läbi-
võetud ainega, näituseks järgmiste hulgast: „Ma olen väike karjane“,
„Väsind olen, hingata“, „Et laulge kiitust Jumalal“ (talve tulekul), „Et
tulge, oh lapsed“ (Meie laulud); „Meie Isa“, „Kõige armulisem Looja“
(Vaimulikud laulud õigeusulisele Eesti rahvale); „Püha õõ“, „Kuldne
õhtu päike“, „Su üle Jumal valvaku“ (V. Tammann, Kooli laulmise raa-
mat) ja teised.

II klass, 2 tundi nädalas.

Peavanematè lood naiivajalooliselt jutustatud. Peavanem Abraham
(usk Jumalasse), Abraham ja Lott (Abrahami rahunõudlikkus ja enese-
salgamine), Iisaki naisevõtmine (Elieeseri vagadus ja ustavus), Jaakob ja
Eesav (Eesavi taltsutamatus, Jaakobi kavalus ja omakasu), Jaakobi põ-
genemine (omakasu palk) ja teenimine Laabani juures. Jaakob läheb
tagasi (Jaakobi alandus) ja lepib Eesaviga (kui ilus on leppimine).
Joosepi lood.

Jõulu paiku jõululugude kordamine. Mõned uued kergemad lood
Jeesusest kui aitajast ja õpetajast, näit.: tormi vaigistamine, 5000 mehe
söötmise, haige Petesda tiigi ääres, kurtumme, pime Jeeriku tee ääres,
tähendamisõna rikkast mehest ja vaesest Laatsarusest.

Lühike lastekohane Jeesuse kannatamise ja surmalugu. Jeesuse
ülestõusmine ja taevaminemine.

Kümme käsku ilma seletuste õppimiseta (käskude lahkuminev luge-
mine Ev.-Lutheruse ja Apostliku-õigeusu katekismustes vastavalt arvesse
võtta).

Kõlblistele tegudele juhtimine, sellele vastavad jutustused. Näit.:
„Väike kellamees“ (Lasteleht, 1922 a. nr. 1), „Olge sõna täitjad“, „Õige
tegu“ (E. Peterson, E. kooli lugem. r.).

Neli-viis vaimulikku laulu ühenduses läbivõetud ainega, näit. järg-
miste hulgast: „Tead sa mitu tähte taevas“, „Oh sa õnnistav“, „Neil
karjastel väljal“, „Üks roosike on tõusnud“, „Mu süda, ärka üles“
(1, 8 ja 10 salm), „Nüüd hingvad inimesed“, „Võta nüüd Issandät, väge-
vat kuningat kiita“ (Uus lauluraamat); „Hing, Jehoovat kiida“, „Miks nii
hilja õhtul kellad“ (Vaim. laulud õigeusulisele Eesti rahvale) ja teised.

III klass, 2 tundi nädalas.

Väljavalitud lood Vanast seadusest. Mõned alglood, näit. maailma
loomisest (lühendatult), paradiisist, Kainist ja Abelist, veeuputusest j. t.
Moosese lood (välja jätta maagilised imeteod). Iisraeli peastmine Egiptu-
sest, rändamine kõrbes, käsuaandmine, Joosua viib Iisraeli Kaananimaa-
le (veriteod välja jätta). Rutt. Hanna, vaga naine. Eeli ja Saamuel. Saul
saab kuningaks. Noor Taavet. Taavet ja Koljat (Jumal on tugevus;

meele tuletada Eesti vabadusvõitlust: õiguses on tugevus ja Jumala abi). Taavet ja Joonatan. Saalomon palub tarka ja mõistlikku südant. Saalomoni tarkus. Riigi lahutus. Eelias.

Jeesus õpetajana: tähendamisesõnad tigidast sulasest, variseerist ja tõlnerist j. t.

Mõnede kõlbliste tulemuste kokkuvõtmine ühenduses kümne käsu mõistmise süvendusega (koolides Ev.-Lutheruse usulise õpilaskoosseisuga käsuseletuste lausetes) ja täiendavate jutustustega, mis kujutavad kõblisi olukorde, näit. laste ja vanemate, laste ja õpetajate vahekorda (viisakus, sõnakuulmine, korralikkus, tänulikkus jne.), laste vahekorda omavahel (leplik meel, üksteise aitamine), tõearmastust, valelikkust jne. Vastavad piiblisalmid piiratud arvul.

Jutustusi võib valida muu seas raamatutest: Ed. de Amicis „Õpilase päevaraamat“; „Pildid elust noortele ja vanadele“, — Rahvusvahelise Traktaadi Seltsi Eesti Osakonna kirjastus; Leipziger Lehrerverein „Im Strome des Lebens“; Fr. W. Foerster „Jugendlehre“.

Neli-viis vaimulikku laulu, ühenduses läbivõetud ainega, näit. järgmiste hulgast: „Jumal maa ja taeva Looja“ (1, 2 ja 6 salm), „Oh võt-kem Jumalat“, „Mis vaevab sinu südant“. „Mu nimi taevas kirja pandud“, „Oh palugem ja laulgem“, „Oota, hing, oh oota“, „Ma kummardan sind, armuvägi“ (Uus lauluraamat); „Kui suur on Siionis me Jumal“, „Me Looja, Sulle toome tänu“ (Vaimulikud laulud õigeusulisele Eesti rahvale); „Vägev Jumal, kiitust Sull“ (Vaimulikud laulud, toimetanud Eesti Ev.-Luth. kiriku lauluraamatu komisjon) ja teised.

IV klass, 2 tundi nädalas.

Väljavalitud lood Jeesuse elust. Johannese ja Jeesuse nooruse lood, näit.: Johannese sündimine, Jeesuse sündimise kuulutus, targad hommikumaaalt, põgenemine Egiptuse maale, 12-aastane Jeesus templis, Johannese jutlus kõrbes, Jeesuse ristimine ja kiusatus.

Jeesuse avalik tegevus ja surm. Esimesed jüngrid. Kapernauma pealik. Halvatud mees Kapernaumas. Jeesus ja patune naine. Tähendamisesõnad külvajast, sinepiivast ja haputaignast. Ristija Johannes vangitornis. Ristija Johannese surm. Kaananimaa naine. Peetruse tunnistus ja Jeesuse kannatuse kuulutus. Kristuse muudatus. Marta ja Maria. Sakkeus. Tähtsamad ja lastele arusaadavamad osad mäejutlustest. Laatsaruse äratamine. Jeesuse võidmine Petaanias. Jeesus läheb Jeruusalemma. Templi puhastamine. Pearahast ja lesknaisest. Paasatalle söömine ja jalgade pesemine. Püha õhtusöömaaja seadmine. Jeesuse võitlus Keetsemane aias. Kannatamise lugu. Ülestõusmine. Jeesus ilmub Maaria-Magdaleenale. Emmause jüngrid. Jeesuse taevamine mine. Pühavaimu väljavalamine.

Kristlik usutunnistus. Kõlblise arusaamise süvendus Kristuse eeskuju ja õpetuse, vastavate salmide ja mõne täiendava eetilise sisuga

jutustuse varal, mis selgitavad küsimusi enesetaltsutuse, viha, kadeduse, naeru, himude, eriti alkohooliliste jookide kohta; tööusinus, täpsus, ustavus, uhkus ja alandus, armastus, enesesalgamine j. m. Jutustusi võib valida muuliseas raamatutest, mis III klassi õpekavas tähendatud.

Neli-viis usulise sisuga laulu ühenduses käsitatud ainega, näituseks järgmiste hulgast: „Ligemal, Jumal, Sull“ (Vilh. Hacker, Väike lauluraamat, Kantaate, II trükk); „Kuis pean vastu võtma“, „Jeesus, surma ära võitja“, „Au kõrges olgu Isale“, „Arm, kes sa mind oled loonud“, „Oh Jeesus Kristus, tule Sa“, „Õnnista ja hoia“, „Kiida nüüd Issandat, minu süda“, „Igavene koidukuld“ (Uus lauluraamat); „Issand, Sa mind oled pannud“, „Ma tõstan oma silmad üles“ (Vaimulikud laulud õigeusulisele Eesti rahvale).

V klass, 1 tund nädalas.

Sissejuhatus Piiblis: lastekohased seletused Piibli kui usu- ja ajaloo allika kohta. Lühike ülevaade Piibli raamatutest. Laulikute (Taavet, Saalomon) lugemine. Uus ja Vana Testament. Lühike Vana seaduse ajaloo käsitus. Prohvetite (Aamos, Jeesaja, Jeremiia) tegevus.

Jeesuse elu tema välises arenemises kokkuvõtlikult seni tundma õpitud ainete põhjal.

Apostlite tegevus ja ristiusu laialilagunemine. Kaardi tarvitamine. Apostel Paulus. Uus Testament.

Kõlblise arusaamise süvendamine usu- ja tõejulgusest; kohased jutustused ja piiblisalmid.

Meie Isa palve.

Neli-viis vaimulikku laulu, ühenduses käsitatud ainega, näit. järgmiste hulgast: „Mu jõud, sind tahan armastada“ (1, 2, 6, 7 salm), „Meil tuleb abi Jumalast“, „Nüüd paistab meile kauniste“, „Jeesus, meie eel“ (Uus lauluraamat); „Issand, Sind ma tahan kiita“, „Su kotta tahan astuda“ (Vaimulikud laulud õigeusulisele Eesti rahvale).

VI klass, 1 tund nädalas.

Süvenemine Jeesuse õpetusse. Tähtsamad osad mäejutlusest, avalitult tähendamisesõnad ja muud ütelused ühenduses Uue Testamendi lugemiselega.

Ühenduses läbivõetuga arusaamise süvendamine kristlikust kõlblusest (Lugeda 1. Kor. 13 ptk. — armastuse ülemlaul).

Episoodiline ristiusu ajalugu meie ajani ühenduses ajalootundidel käsitletud ainega. Elupildid usu- ja töetunnistajate elulugudest. Usu ja südametunnistuse vabadusest.

Neli-viis usulise sisuga laulu, näituseks järgmiste hulgast: „Kes võib mind hukka mõista“, „Jeesus, Õnnistegija“ (Uus lauluraamat); „Kui

armsad on Su hooned mull“, „Issand, lunasta ja hoia“ (Inglise viis); „Oh püha Jumal, kõrges taevas“ (Vaimulikud laulud õigeusulisele Eesti rahvale); „Vaikne öö, oh kalla sa“ (V. Tammann, Kooli laulmise raamat); „Oh võta mind, mu Jumal“ (Meie laulud).

Märkused õpekava tarvitamise kohta.

Eelolev õpekava määrab õpeplaanina iga õpeaasta kohta üldiselt õpesihid ja aine ulatuse, kuna ta õpekavana lähemalt näiteid pakub selle kohta, missuguseid piiblitlugusid, jutustusi, laule, kõlblisi teeme võib üldülesannete täitmiseks tarvitada. Väljavalik võib osalt ka teistsugune olla eeldusega, et valik õpekavas näidatud sihis on tehtud.

Niisama ei ole õpeplaanis antud ainete järjekord I ja II, ning osalt III klassis mitte siduv. Nii võib Joosepi lugusid (II kl.) käsitleda ka I klassis, peavanemate lugusid (II kl.) pärast Jeesuse lugusid, üksikuid Jeesuse imetegusid teisiti järjestada, III klassis Vana seaduse alglugusid käsitleda ajalooliste jutustuste lõpul, või Moosese lugude järel jne.

Et VI klassis Jeesuse tähendamised tema õpetuse all eraldi käsitlemisele tulevad, siis võib nende läbivõtmist IV klassis veel piirata, eriti seal kus kuuendamas klassis 2 tundi usuõpetust saab korraldada. Koolides aga, mis nelja-aastased, tuleb neid tingimata tähele panna.

Kaheaastastes klassides alustatakse kord 1., 3. ja 5., kord 2., 4. ja 6. õpeaasta materjaaliga, lühendades viimasel juhtumisel 1. õpeaasta jutustusi, kõnelemisi ning rohkendades selle õpeaasta Jeesuse lugusid, jagades käskude õppimise 1. ja 2. õpeaasta peale, andes Piibli kohta tarvilikud eelseletused niihästi 5. kui ka 6. aasta algul.

Õpekavas nimetatud või nende asemele valitavaid laule tuleb käsitleda ühenduses piiblitlugude ja teiste jutustustega ning õpilaste ja avalikus elus või looduses ettetulevate sündmustega. Pikematest lauludest tuleb käsitlemiseks valida ainult üksikud arusaadavamad ja kaunimad salmid, nagu see mõne laulu kohta juba õpekavas näidatud. Õpitud laulud tulevad ikka laulda, mispärast laulusõnade kõrval ka tema viis peab kätte õpitama.

Usuõpetuse käsitlemise juures tuleb juba algusest peale kindlasti silmas pidada, et usuõpetuse eesmärk ei ole mitte ainult teadmiste edasiandmine ristiusust, vaid palju enam ja peaauglikult kõlblise meeluse äratamine ja kasvatamine, et õpilased püüaksid ristiusu põhimõtete järgi elada ja tegutseda koolis ning väljaspool kooli. Sellepärast tuleb õpilasi alati juhtida kõlblistele tegudele, mis nende arenemisele ja võimistele vastavad, kusjuures tuleb selgitada, et kõlblised teod ei ole mitte teenus, millele peab tasu järgnema, ehk millega võib hoobelda, vaid et meie kohus on kõlbliselt elada ja tegutseda. Tuleb alla kriipsutada, et inimese tegevus peab olema juhitud armastusest kaasinimeste ja looduse vastu. Õpilaste kõlbline tegutsemine võib avalduda üksteise aitamises

ja toetamises koolielus, vaeste ja hädaliste avitamises, oma ja teiste terve ja loomade ning taimede eest hoolitsemises, tegevuses kõlblistes ühingutes, nagu: karskusühingutes, noorte punases ristic, laulukoorides, ja heategevuses eraelus, seltsides ning koguduses.

Täiendavaid aineid kõlbliste küsimuste valgustamiseks leiab peale õpekavas nimetatud raamatute ja laste kuukirjade veel teistest, õpekavas nimetamata eesti- ja muukeelelistest lugemikkudest ja raamatutest, nagu: Ed. de Amicis „Das Herz“ (olemas ka Vene keeles), Dr. K. A. Busch „Lebenskunde“ (Bleyl und Kaemmerer, Dresden), Fr. Baun „Erzählungen und Beispiele zum kl. luth. Katechismus (Holland und Josenhans, Stuttgart), G. Stäbler „Erzählungen a) zum Alten Testament, b) zum Neuen Testament (Holland und Josenhans, Stuttgart) j. t.

Seletuskiri.

Usuõpetuse ülesanne on kolmesugune. Ta peab lapses peituvaid usulis-kõlblisi tundeid äratama, selgitama ja süvendama. Ta peab noorsoole tarvilikumaid teadmisi andma ristiust, eriti aga Kristuse isiku ja tema evangeeliumi kasvavale põlvele lähedale tooma. Ta peab sinna püüdma, et õpilased õpetuses äratatud meelsust koolis ja väljaspool seda praktiliselt teostaksid.

Et usk mitte ainult mõistuse asi ei ole, vaid suuremal mõõdul tundmusel ja tahtel põhjeneb, siis ei tohi usuõpetust milgil tingimusel käsitleda puhtintellektualistlikult, mõistuslikult, s. t. nõnda, et õpekavas ettenähtud aine arusaamise, mõistelis-loogilise selguse ja kindla omandamise pääle kõik rõhk langeb, nagu õpeainetes, mille ülesandeks tunnetuste saavutamine meeleliselt tajutavate nähtuste põhjal. See jätab südame külmaks, tundmuste aluspõhja puudutamata, mille tõttu õpetatava religioösne vastuvõtte otse takistatakse, tema usuline sisu mõjuta jääb ja õpilane kergesti arvamisele tuleb, et aines seda ülepea ei leidu. Terve käsitus peab oma põhisihiti selles nägema, et õpilane esitatavaid asju sisemiselt kui kõige kõrgemaid väärtusi läbi elab, mis elule sihi ja sisu annavad, ja nende väärtuste omandamise järele tarvidust hakkab tundma. Mitte valmis usulisi formelid, ettekujutusi ja mõisteid ei tule lastele pakkuda, millesse konkreetne individuaalne ja sotsiaalne usuolu kord oma avaldused kokku surunud ja tihendanud, vaid kõige päält kogemusi ja elamusi kokkupuutumises mitmesuguste usulis-kõlbliste situatsioonidega, sündmustega, isikutega, eriti ristiustu klassilistest aegadest. Alles sarnase elamus-materjaali põhjal võib usuline ja kõlbline refleksioon ja mõistete loomine alata.

Selles mõttes seisavad terve usuõpetuse keskkohas ajaloolised, iseäranis Piibli ajaloolised ained, kus ette astuvad usuliskõlblised isikud, prohvetid ja usklikud, kes usus oma jõu ja elumõtte leidnud, kus esinevad sündmused, milles rahvad (Iisraeli rahvas) Jumala sõrme ja tema vägevast ning äraarvamata juhtimist tunda ja näha saanud. Selle juures ei ole mitte tähtis selle materjaali täielikkus, vaid tüübilikkus, s. o. selgesti väljakujunenud sügav-usuline ja kõlbline iselaad, ja selle iseäralduse mõjule aitamine õpeviisi kaudu. Lapsed peavad kujutatavaid isikuid otsekui elavaid nägema, ettetoodavaid sündmusi kaasa elama, nagu oleksid nad ise nendest osavõtjad ja tundmust liikuma panevaid ettekujutusi (vaateid) sellest saama, „milles ajad ja inimesed Jumalat näinud ja läbi elanud, kuidas nad teda kartnud, usaldanud, uskunud, tema peale lootnud ja teda armastanud“.

On sel teel midagi saavutatud, siis viiakse laps oma esialgu spontaansete väärtusotsustuste kohta, mis lugu kuuldes temas tõusnud, järelemõtlemisele, fikseeritakse tunnetatud tões lausetes ja mõistetes, seotakse seniste lapsele omaste mõttekogudega ja kinnitatakse mingi kohase salmi etc. kaudu vaatlikult meelde. Väga otstarbekohased on viimaseks vastavad piiblisalmid ja rahvasõnad, ka laulud ja katekismuse laused, nii palju kui viimast riiklises algkoolis käsitada saab. Nii kujuneb õpilastel välja sünteetilis-geneetilisel, mitte analüütilis-dogmaatilisel teel teatav usuõpetus (Glaubenslehre) ja kõlbluse-õpetus (Sittenlehre) terve pika arenemise lõputulemusena, mida otsiti ja mis mitte valmilt kätte ei olnud antud.

Põhilugude harutamisel on tarvilik juure võtta veel mitmesuguseid aineid kõlblise elu alalt, eestkätt kohaseid jutustusi ja piltlikke näiteid, mis vaadet laiendavad ja täiendavad.

Üksikasjus tuleb järgmist tähele panna:

Jutuajamistel, millega usuõpetuses algust tehakse, on soovitav lähtekohaks võtta mõni rõõmus või kurb juhtumine laste elus, kosmiline nähtus väljas (tuul, vihm, puud kõiguvad, päike paistab klassi, aasta aeg j. m.) või mõni laste kogemus südametunnistuse alalt (vale, salajane sõnakuulmatus); igatahes kasutab õpetaja siin teadmised, mis lapsed kodunt kooli ühes toonud, täieliselt ära. On nõnda huvi küsimuste kohta ette valmistatud, siis esitatakse jutukene, mis fantaasia abil Jumala ettekujutust või kõlblist vaadet rikastab, nagu näit. Jaakob ja Anna (Kampmann), Imelik müür, Talumees ja lõoke (Speckter ja Hey). Neid lookesi võib kas pikemat või lühemat aega aluseks tarvitada. Kuid ei tee ka mitte raskusi varsti piibliloo ainete juure üle minna, nagu Joosepi lood, mis oma perekondlise laadi poolest lastele esimestel õpeaastatel väga kohased.

Esimesel neljal aastal esinevad piiblilood enam üksikute lugudena. Nad kantakse ette kahel esimesel õpeaastal naiiv-historiliselt, s. o. küsimata nende ajaloolisest tagaseinast, moderniseerides üksikuid jooni j. m., kahel järgneval aastal aga juba rohkem oma ajaloolise ümbruse tingimustes ja oludes, mis võimalikult vaatlikult esile tuakse. Selle juures tõuseb õpilastele loomulikult teadvus üksikute lugude sidemest ja ühendusest, mida ka õpetaja välja kutsuda püüab. Kuid selle ühenduse jälgimine on õpetuses ometi kõrvaliseks tähtsuseks, kuna peasjaks ikkagi see jääb, et lugu üksikult võttes küllalt sügava usulis-kõlblise mõju lapse hingesse jätab.

Alles viiendal ja kuuendal õpeaastal, kus ajaloo õppimisega algust tehakse, hakatakse rõhku panema lugude järjekorra ja nendes käsitletud sündmuste ajaloolise sideme peale, selle juures neid ka üksikult igapidi ära kasutades. Piibli ajalugu ja osalt kirikulugu esineb siin üksteisega köidetud biograafiates (eluloopiltides), mille sündmustik teatava isiku ümber keerleb ja tema siseelu avaldusi meile vastu peegeldab, mille ühendumes aga teatav ajalooline arenemine silma paistab. Sarnastes biograafiates käsitatakse V õpeaastal Vana ja Uue Testamendi piibli-

ajalugu, Jeesuse elu ja apostlite tegusid ning VI õpeaastal ristiusu ajalugu.

On selle juures vaja varemalt läbivõetud materjaali peale ehitada, siis ei ole mitte otstarbekohane üksikuid lugusid uuesti kordama hakata ja nende jutustamist nõuda. Lood eeldatakse kui tuttavad ja tuletatakse meelde küsimuste varal ning kasutatakse nendest ainult need asjaolud ja jooned, mis elukujutuseks tarvilikud. Koonduspunktiks on selle juures see mõte, mis eluloos valitsevaks tahetakse teha. Näit. tuleks kujutada Moosest kui Jumalast Israeli rahvale antud peastjat ja kasvatajat, kes Jumalast oma jõu ammutab ja temas kõik raskused, vastolud ja kahtlused võidab, Joosuat kui sõjakangelast, kes kõige oma eluga ja oma perega Jehoovat teenib jne. Tahetakse niisuguse ülesehituse juures tuttavast materjaalist midagi uut juure võtta, siis lükatakse selle käsitus vastaval kohal vahele. Täiesti tundmata materjaali (nagu näit. prohveetid — V klassis) tuleb nii kaugelt, kui ta ühiseks pildiks tahetakse siduda, enne üksiklugudes läbi töötada.

Esimesel ja teisel aastal ei tarvitata mingit raamatut, vaid kõige aluseks on õpetaja jutustus; kolmandal ja neljandal aastal tarvitatakse õpetaja jutustuse kõrval mõnda piiblilugude raamatut; viiendal ja kuueandal aga võetakse juba Piibliraamat ise käsile ja loetakse sealt, mis tarvis.

See maksab eriti Uue Seaduse ainete kohta, kuna Vana Seaduse asemel, mis kehakas ja rohkesti lastele veel mitte kätteantavat materjaali sisaldab, mõni Piiblilugemik soovitatavam oleks.

Piibli ja Uue Testamendi tarvitusele võtmise eel antakse õpilastele seletusi selle kohta, mis mõttes tema Pühakiri on ja kuidas tema peale vaadata. Ka omandavad nad praktiliselt Piibli enese abil, teda lehitse-des ja tema sisukorda lugedes, ülevaate Piibli raamatute üle ja harjutavad endid nõutavaid raamatuid ja kohte üles leidma, missugust tehnilist oskust õpetaja hooletusse ei tohi jätta.

Väga tähtis on terve õpetuse kohta, et õpetaja hästi jutustab, s. o. võimalikult voolavalt ja kujukalt, nii et lapsed ühes tegelastega „imestavad, austavad, vihkavad, armastavad, meelepaha ja vaimustust, hirmu ja ülendust, maharõhutust ja vabastust tunnevad“. Jutustama ei pea mitte Piibli sõnadega, sest Piibli jutustused on täiskasvanute aruanded täiskasvanuile, mis suuremalt jaolt kas ainult veel mälulise luukere olnud sündmusest esitavad või oma ajaloolise tagaseina tõttu seevõrra lahkuminevad on meie aja vormidest, et nad lastele algupärasel kujul appertsipeerimatuks jäävad. Tarvis on sellepärast lugu lastele suupäraseks teha. Selleks konstateerib õpetaja, mis loos iseäralist ja uut ja annab seda lastele nõnda edasi, et see oma pära ne jutustatava loo kõrguspunktiks saab. Ta maalib välja detaile, rõhutab iseäranis motiive, mis tegevust tingivad, pöimib tekstisse seletusi, äratab tähtsamatel momentidel pauside abil ootamistundeid, muudab sisukohaselt healeköla, saadab jutustust selgitavate gestidega, ilmeliigutustega jne. Kaudne kõne, sagedasti ka motiivid tulevad võimalikult otsekoheses kõ-

nes väljendada. Detailide kujutamises võib, mida väiksemad lapsed, seda enam moderniseerida, paigutades tegevust lastele tuttavatesse ümbrusoludesse.

Kuid kõige selle juures on tarvis kinni pidada loo autentilisest käigust; ei tohi väljamaalimises nii kaugele minna, et üksikasjade alla peaasi ära kaob, et lapsed lugu paljalt esteetiliselt maitsevad või nendes tundmused ärkavad, mis loo legelaste omadele ei vasta, või ülepea Piibli vestelaadile vastu käivad. Võib juure lisada ikkagi ainult seda, mis loo elustuse ja vaatlikkuse seisukohalt tingimata tarvilik. Sõna, milles mingi tähtis tõde peitub, ärgu muudetagu igatahes mitte.

On loos raskeid asjaolusid, võõraid ettekujutusi, siis peab lapse enne loo esitamist nende arusaamisele ette valmistama. Lühemaid selutusi võib, nagu öeldud, jutustuse tekstisse põimida. Vanematele õpilastele võib mõnda üksikseletust anda ka tagant järele läbirääkimise juures.

Jutustada võib väiksematele 15 kuni 20 minutit.

Jutustusele järgneb väiksematega teine- või kolmaskordne jutustus samal või teisel tunnil kooliõpetaja enese poolt, suurematega loo ümberjutustamine laste poolt osade kaupa, mille sihi (pealkirja) õpetaja ise usuliselt resp. kõlbliselt formuleerib. Õpetaja laseb kord ühte last terve osa jutustada, kord mitmeid lause haaval. Suuremate juures, kus õpetamat ehk Piibel tarvitusel, on kooliõpetaja jutustusel ettevalmistav tähendus: ta peab hingelised tingimused looma piibliloo või Piiali raamatu teksti vastuvõtteks ning sisemiseks arusaamiseks.

Sellepärast ei ole siin igakord ümberjutustamist mitte tarvis, küll aga läbirääkimist, mis üksikuid momente selgitab ja välja tõstab.

Lugemine sünnib ka osade kaupa, kusjuures õpetaja esialgu ise vastava pealkirja sellele annab, mis järgneb, kaugemal aga õpilasi endid lugemise põhjal sisu tagant järele pealkirjas kokku võtta laseb. Loevad üldiselt õpilased ise — neil olgu vähemalt iga paari jaoks raamat, — on aga tunnis Piibli ainega tegemist, mis sügavat tunnet väljendab, või poeetilist laadi kannab (näit. prohvetite kõned, Taaveti leinalaul Sauli surma peale), siis peab õpetaja teksti ise tarviliku rõhuga ja heale modulatsiooniga ette kandma.

Muidugi ei valmistata mitte kõigi ainete lugemist jutustusega ette. On käsitlusel mõni puht-õpetusline aine, nagu näit. tähendamise sõna sinepiivast, mõni osa mäejutlusest j. m., siis peab ettevalmistus loetava teksti arusaamiseks tarvilikud vaated looma, mis sünnib seni omandatud arusaamiste ja ettekujutuste põhjal õpetaja ja õpilaste ühisel tööl.

Elulugude käsitluse kohta, millest eelpool kõneldud, olgu siin kohal eraldi tähendatud, et kuigi nende materjaal terve klassi tööl kokku kantakse ja katsed, õpilaste poolt saavutatud elementa klassis või kodus ühiseks kujutluseks liita, puududa ei tohi, — õpetaja harilikult ometi, kui ta ainet täielisele usulisele mõjule tahab viia, omalt poolt üksikud jooned jutustades elavaks kujuks peab kokku võtma. Niisugune jutustus

oleks siis juba viimaseks sammuks käsitusel oleva teemi läbitöötamisel.

Muude ainete juures aga ei tähenda jutustus veel sugugi mitte käsitluse lõpuleviimist, sest kui ka eelpool kujutatud viisil esitatud ehk ettevalmistatud loo enese vastuvõtte kõige tähtsam õpesamm on, ei tohi loo või teksti harutamist, mis jutustusele või lugemisele peab järgnema, ometi mitte kõrvaliseks asjaks pidada. Harutuse ülesandeks on seda, mis laps jutustuse juures läbi elanud, selgitada ja kinnitada, ja mitte ainult mõisteliselt, vaid ka nõnda, et usuline või kõlbline tõde elavalt silmade ette jääks, soojendaks ja teole kihutaks. Siin tuleb veel lähemalt tungida tegelasi juhtivatesse motiividesse, anda kõlbline otsustus mingi teo kohta, jõuda arusaamisele, et Jumal tõesti ettekantus ennast ilmutanud ja näidanud jne. Selle juures ärgu mindagu laiali, oldagu tagasihoidlik, kuid ometi läbirääkimisele võetavate asjaolude valikus sihiteadev. Väikeste laste juures on küllalt sellest, kui neid lastakse oma tundmusotsustusi (kes neile meeldis, kes mitte jne.) anda ja põhjendada, mille järele õpetaja ise kohase mõistega nähtuse ära tähendab või, kui ta laste juures selle tundmist eeldab, neid endid nähtust kvalifitseerida laseb ja viimati lõpuotsuse Jumala tahtmisele põhjendab, kes seda nõnda ja nõnda ütelnud või selle ja selle kaudu ütelda laseb (järgneb salm). Vanemate lastega tuleb sarnaseid kui ka vastupidiseid ja muid täiendavaid nähtusi (näit. ajaloost võrdluseks tuua lasta, kuid mitte nii rohkesti, et põhiloo karakter selle all tumestub.

Läbirääkimisi lastagu vabamalt kujuneda, nii et lapsed ka omi arvamisi ja kahtlusi saavad avaldada ja küsimustega esineda. Imesid tuleb võtta väikestega liht-naivselt, suurematele aga, kelle juures asja võimalikkuse kohta kahtlused tekivad, mõnda asja, mis kergesti nõnda käsitledav, ratsionaalselt seletada, muu kohta aga otsekoheselt tunnistada, et seda kooliõpetaja ka ise mitte ei tea seletada. Peaasi aga: *juhitagu arusaamist nõnda, et pearõhk mitte asja välise külje, kui mõne maagilise jõu avalduse peale ei lange, mille kaudu Jumala abi ja juuresolemist tõdestatakse, vaid et imesid kui sisemisi elamusi mõistetakse, kui usu jõuavaldusi, mis ühenduse kaudu Jumalaga tugevaks, kindlaks teeb, üle harilikkude inimlikkude võimiste piiride viib.*

Iga lugu peab aitama vastust leida mingi küsimuse (probleemi) kohta, mis mitte ainult kooliõpetajal silmade ees ei ole, vaid ka õpilastele teada. Selles mõttes tuleb käsitlusele võetava õpeüksuse siht juba enne loo esitamist formuleerida või enne tema harutust teada anda. Siht olgu nõnda määratud, et ta usuliselt või kõlbliselt õpilasi tõesti huvitab ja kõne alla tuleva loo sisu konkreetsetl väljendab. Ei tule näit. mitte ütelda „Meie tahame rääkida Koljatist ja Taavetist“, „Jeesusest ja lapsukestest“, vaid „Meie tahame sellest rääkida, kuidas Jumala abi peale julge karjapoiss tugeva sõjakangelase maha löi“, „Kui armsad meie Jeesusele oleme“ jne.

Unustada ei tohi ka mitte harutusel saavutatud vaadete ja tunnetuste kasutamist laste elu kohta. Lapsi peab teadlikuks tehtama,

kus ja kuidas nad omas elus vaadeldud nähtustega võivad kokku puutuda, näit. nagu Kapernauma pealikut armastus haige sulase vastu Jeesuse juure viib, nii ajab mure haige lapse pärast tema ema Jeesuselt troosti otsima. Ebapedagoogiline ja huvisurmav oleks, kui kooliõpetaja palja manitsusega piirdub „siis tahame ka meie seda ja seda teha“, või kui ta konkreetset näidata ei suuda, mis laps ka omal kohal teha võiks, mis võimalused temal loos kujutatud meelsust ilmutada on. Selle nõude teostamiseks on kasulik lapsi Zilleri kooli mõttes viia fantaseerivasse tegevusse, neid mõeldud situatsioonidesse seada, mille kohta nad otsustama peavad, kuidas nad sarnastel juhtumistel toimetaksid. Niisamati on otstarbekohane neid järele mõelda lasta, kus nemad samuti võiksid toimetada, nagu näit. Joosep; ka võib neile ülesandeks teha selle kohta lugusid välja mõelda, kirjalikult oma mõtteid avaldada jne. Kuid kõige täielikum on kasutus alles siis, kui fantaseeritud tegevusest kooliõpetaja tõukel või veel enam enese sisemisel tungil õpilased võimaluse leiavad teos oma õpetusest saadud veendumusi, tahteimpulse, tundmuste tõusu avaldada. Usuliselt võib see sündida palves, laulus, mõne usulise kombe täitmises, kõlbliselt — abiteenistuses vanematele, mõnele haigele (toa pühkimine, puu lõhkumine, veekandmine jne.), nõrgemate kaasõpilaste aitamises, kannatuse, kindluse proovides, vastavate ühingute loomises jne. Sarnane kasutamine nõuab aga õpetajalt peent takti, sest kõik ei sünni mitte kõigile.

Küsimuse kohta, kas pilt õpetuse juures tarvilik ja kus teda näidata, olgu tähendatud, et ta vähem tähtis on, kui vaatlik jutustamine, kuid igatahes ometi mitte põlatav abinõu selleks, et usulist elamust süvendada ja lapsele usulist tõsielu silmade ette tuua. Pildid, mida näidatakse, peavad aga tõsised kunstiteosed olema, nagu neid paremad meistrid maalikunstis (Raffael, Lionardo, Tizian, Gebhardt, Thoma j. t.) loonud, väljavalikus, mis laste arusaamisele vastab, suuruses, et kõik klassis näha võivad, või udupildistuses. Pildi esitamine sündigu alles pärast seda, kui lugu ette kantud ja läbi räägitud, või teatava lugude rea kordamisel, kus korraga mitu pilti võib ette panna.

Esimestel õpeaastatel võib ka mõnda lookest vabalt illustreerida, joonistada, mõnda stseeni, asja (näit. sõimet, kirikut j. t.) voolida lasta. Niisamati laseb mõni lugu ennast dramaatilistelt jaotatud osades kujutada. Kuid tähendama peab, et nende elustamisabinõude peale mitte õpetuse raskus ei tohi langeda, iseäranis kuna hädadoht varitseb, et sarnane tegevus kergesti pealiskaudseks võib muutuda ja põhimeeleolust kõrvale viia. Sellepärast „vaadaku igaüks, kuidas ta seda toimetab“.

Salmisid ei tohi mitte palju kokku kuhjata. Nad tulevad valida eestkätt sarnased, millel praktiline eluväärtus, harva saavutatud tunnetusi tõdestav tähendus. Vormiliselt olgu nad võimalikult vaatlikud, tabavad, kergesti meelde jäävad. Neid ei tohi mitte esitada väljaspool aega, vaid oma autori (Jeesus, Paulus j. t.) sõnadena; suurematele õpilastele esita-

takse selle juures ka see situatsioon, milles sõna teatava usulise elamuse avaldusena öeldud. Salmid korratakse väiksematega kooris, memoreeritakse üleüldiselt klassis.

Sama maksab katekismuse lausete kohta.

Laulusid võib õpetaja ette tuua äranägemise järgi rohkemal või vähemal määral, tarbekorral ka usulise meeoluga ilmalikku luulekirjandust kasutades. Kuid õppida ja ühes sellega ka kohe laulda tulevad väiksemate õpilastega ainult üksikud arusaadavamad ja kaunimad salmid.

Suuremaid õpilasi lastakse niisugustest lauludest, mis üksnes tervetena seal valitsevat usulist meeolu väljendavad, ainult lühemaid laule tervelt õppida, kuna pikemad küll terves ulatuses esitatakse, kuid ikkagi väljavalitud salmides memoreeritakse. Laulude ja salmide valikul tuleb arvesse võtta ka laste omi soove, seda või teist laulu ehk salmi pähe õppida ja neid laulda. Laulude esitamisel kantakse ajakohase ettevalmistusega hoolt selle eest, et raskemad ütelused arusaadavad oleksid ja lastes laulule vastav hingeliigutus tõuseks, kui see eelkäiva piibliloo kaudu juba ennemalt ei ole sündinud. Igatahes tuleb hoida laulu „seletamise“ eest tagant järele üksikute lause liigete kohta käivate küsimuste varal. Sarnane „tükkideks katkumine“ hävitab terve laulu mõju.

Laulud memoreeritakse nooremate õpilastega täielikult koolis, vanematele võib nende meeldekiinnitamist harilikult koduseks ülesandeks teha, kui klassis memoreerimise tehnika õpilastele omaseks tehtud. Laulude ülesütlemise juures tuleb heale ettekandele tõsist rõhku panna. Niisamati ei tohi unustada, et õpitud laulud ikka laulda tulevad, mispärast laulu sõnade kõrval ka selle viis peab kätte õpitama. Laulmise juures tuleb iseäranis silmas pidada, et õpilased laule rütmiliselt õieti ja kiiremas tempos laulaksid, kui see meil rahva seas harilikult viisiks on.

Tarvilikum kirjandus õpetajale.

Peale õpekavas ja märkustes õpekava tarvitamise kohta nimetatud raamatute võib veel järgmisi soovitada:

1. L. Raudkepp, Kristlik elukõlblus. Tallinnas, 1920 a.
2. L. Raudkepp, Piibel, Iisrael ja Jeesus. II jagu. Uus Testament ja Jeesus. Tartus. Mimeograaf. trükk 1918 a. (Saada ainult autorilt).
3. L. Raudkepp, Piiblilood (ilmumas).
4. E. Tennmann, Mooses ja prohvetid.
5. Fr. Oehninger-Pöld, Ristiusu ajalugu.
6. M. Lipp, Kristliku kiriku lugu.
7. M. Lipp, Kodumaa kiriku- ja hariduselu.
8. M. Lipp, Piibli lugu seletustega.

9. A. Mohrfeld, Piibli lood.
10. Tallinna Kaarli koguduse realgümnaasiumi käsiraamat. (Saada ainult koolist).
11. Uus lisa Punscheli viiSIDE raamatule. (Ilmumas F. Vassermann kirjastusel Tallinnas).
12. E. Pfennigsdorf, Wie lehren wir Evangelium?
13. R. Kabisch u. H. Tögel, Wie lehren wir Religion?
14. F. Niebergall, Die religiöse Erziehung in Schule u. Haus.
15. O. Eberhard, Religionsunterricht und Arbeitsschule.
16. Else und Otto Zurhellen, Wie erzählen wir den Kindern die biblischen Geschichten.
17. Max Paul, Fürs Herz u. Gemüth der Kleinen.
18. F. Niebergall, Jesus im Unterricht.
19. Ernst Heyvang, Mein Religionsunterricht auf der Unterstufe.
20. Ernst Heyvang, Der Religionsunterricht auf der Oberstufe.
21. Dr. K. A. Busch, Religion und Leben, B. I. Das persönliche Leben, B. II. Die Lebenskreise, B. III. Das Gotterleben, B. IV. Das Christusleben.
22. H. Pfeifer, Ethik in der Volksschule (I ja III peatükk katekismusest).
23. Lehmensick, Die Kernlieder der Kirche in Stimmungsbildern.
24. E. Thändorf u. Meltzer, Der Religionsunterricht (Präparationswerk).
25. A. Reukauf u. E. Heyn, Evangelischer Religionsunterricht. Grundlegung und Präparationen, 10 Bde. Neist iseäranis: I. B. A. Reukauf, Didatik des ev. Religionsunterrichts. II B. W. Bittdorf, Methodik des ev. Religionsunterrichts. III B. a) J. Hoffmann, Jesusgeschichten, b) V. Bittdorf, Erzvätergeschichten. IV B. G. Bauer, Urgeschichten, Moses, Josua und Richtergeschichten. V B. G. Gille, Geschichten von den Königen und Propheten Israels. VI B. G. Döll, Geschichten aus dem Leben Jesu. IX B. A. Reukauf u. H. Winzer, Geschichte der Apostel. Verlag Ernst Wunderlich, Leipzig.
26. P. Staude, Präparationen für den Religionsunterricht in darstellender Form.
27. P. Staude, Präparationen zu den bibl. Geschichten des Alten u. Neuen Testaments. 3 Bde.
28. PILDID. Bilder der Gesellschaft für christl. Kunst, München. Morgan, Biblische Geschichtsbilder, Kielefeld, Anstalt Bethel. Reukauf-Schmauk, Bilder, München, Meisenbach Riffarth u. Co.

E. V.

Haridusministeerium

Kooliosakond

Maakonna- ning linnakoolivalitsustele

27. oktoobril 1923 a.

ja riigikoolide juhatajaile.

Nr. 24843.

Tallinn.

Siin juures saadab Haridusministeerium usuõpetuse õpekava algkoolidele.

Usuõpetust algkoolides tuleb korraldada järgmistel alustel:

1) Usuõpetuse aluseks on ristiusk; õpekava on üldine kõigile algkoolidele, õpilaste usutunnistustlise (konfessiooni) kuuluvuse peale vaatamata, kuid neis klassides, kus õpilaste koosseis usutunnistustlise kuuluvuse suhtes ühtlane, võib kava täiendada ka konfessioonilist laadi ainetega, nagu usutunnistustliste seletuste ja kiriklikkude palvetega; samuti võib õpekavas ettenähtud lauludest neid välja jätta, mis sellele konfessioonile võõramad jne.

Maakonna- ning linnakoolivalitsused on kohustatud kindlasti selle järele valvama, et usuõpetus koolides korralikult ja õpekavale ning käesolevale korraldusele vastavalt saaks käsitletud.

2) Usuõpetuse tunnid tulevad kooli nädala tunniplaani nõnda ära mahutada, et neist osavõtmine õpilastele raskusi ei teeks.

Klassides, kus muist õpilasi usuõpetuse tundidest osa ei võta, tulevad usuõpetuse tunnid võimalikult esimestena või viimastena päevatunniplaani paigutada. Igatahes peab kool selle eest hoolitsema, et õpilased, kes usuõpetust ei õpi, tegevuseta kooliruumides ei viibiks ja teiste õpilaste tööd ei segaks.

3) Koolides, kus mitmeusutunnistustlise kuuluvusega lapsed õpivad ja kus vastavad õpetajad leiduvad, koondatakse õpilased, kui nende vanemad seda soovivad, usuõpetuse tundidel klasside asemel usutunnistustliste rühmade järgi.

Selle juures tuleb silmaspidada et õpilaste arv ühes rühmas õpeaasta algul oleks vähemalt 10. Kui vähemalt kahe õpeaasta õpilased ühes rühmas õpivad, siis on usuõpetuse tundide arv nädalas ka vanemate (s. o. 5. ja 6.) klasside tarvis 2.

Rühma võib jagada, kui kahe õpeaasta õpilaste ühendamisel õpilaste arv üle 40, kolme õpeaasta ühendamisel üle 36, nelja- ja rohkema õpeaasta ühendamisel üle 30 tõuseb.

Lastevanematel on õigus otsustada, missuguse usutunnistustlise usuõpetuse tundidest õpilane osa võtab.

4) Õpilaste osavõtmise usuõpetuse tundidest otsustavad kuni 18. eluaastani lastevanemad või hoolekandjad, pärast 18. eluaastat õpilased ise.

Kooli vastuvõtmisel teatab lapsevanem sellekohasel küsimuslehel, kas ta soovib, et õpilane usuõpetuse tundidest osa võtab või mitte. See teadaanne maksab nõnda kaua, kuni vanem kirjalikult teatab, et ta oma otsuse on muutnud. Viimasel korral vabaneb õpilane usuõpetuse tundidest järgmise semestri algusest.

Õpilane, kes usuõpetuse tundidest osa võtab, on kohustatud seda korralikult tegema, nagu see iga teise õpetunni kohta maksab.

1923/24 õpeaasta algul saadetakse kõigile lastevanematele täitmiseks küsimuslehed nende laste usuõpetuse tundidest osavõtmise kohta.

5) Usuõpetajaiks võivad olla isikud, kes tõesti suudavad, silmaspidades üldpedagoogilisi põhimõtteid, seda ainet usu- ja kõlbluskasvatuseks käsitleda. Usuõpetajate valimisel kui ka usuõpetuse tundide jaotamisel pedagoogikanõukogus tuleb usuõpetust osavõtvate õpilaste vanemate esitajate soove õpetaja isiku kohta võimalikult arvesse võtta.

6) Klassides, kus õpilaste koosseis usutunnistuse kuuluvuse poolest ühtlane või kus usuõpetus on korraldatud selle määrase p. 3. järgi, olgu usuõpetaja samast usutunnistusest, kuhu kuuluvad õplased.

7) Õpetajaile on keelatud koolis õpilaste hulgas oma usutunnistuse kasuks kihutustööd teha, teisest usutunnistusest halvaks pidavalt kõnelda ja usulisi kombeid mõnitada. Õpetaja kohus on õpilaste hulgas üksteisest arusaamist ja usulist sallivust äratada ja kasvatada.

A. Weiderman

Haridusminister.

G. Ollik

Kooliosakonna juhataja.